

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV.

Ljubljana, kimavec 1907.

Štev. 6.

VSEBINA:

V Celje!

F.: Neznajčnosti.

Ivan Stanonik: Dijaške kuhinje.

Dr. Jos. Strzygowski: Kako se
naj vzgoji čut za umetnost.

X.: Poljske šolske družbe.

Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravištvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštne proste, če imajo na naslovni strani pristavek »reklamacija« in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

Vse potrebne informacije glede študija na visokih šolah vsebuje naš „Dijaški almanah za l. 1907/8“, ki izide sredi meseca septembra. Naročila sprejema že sedaj upravništvo „Omladine“. Cena s pošto 1 K 10 vin. — Posameznosti in natančnejša pojasnila priobčimo v prihodnji številki „Omladine“, ki izide koncem septembra.

»Prosveti« so darovali tekom teh počitnic do 1. septembra sledeči gospodje ozir. tvrdke: Narodna tiskarna v Ljubljani 100 K; tov. Leskovec 4 K; dr. Ivo Šubelj, c. in kr. dvorni tajnik na Dunaju, 100 K; Andrej Senekovič, gimn. ravnatelj 7 K; Ivan Knez, veletržec 20 K; Viktor Rohrmann, trgovec 5 K; dr. E. Bretl, zobozdravnik 10 K; Ivan Plantan, c. kr. notar 20 K; Ivan Kačič, bančni uradnik 3 K; I. V. 10 K; dr. Karel Triller odvetnik 50 K; Ivan Murnik, ces. svetnik 10 K; dr. Valentin Krisper, odvetnik 30 K; Mirko Gruden, bančni uradnik 3 K; Bogomil Kajzelj, bančni uradnik 2 K; Ciril Dolenc, bančni uradnik 1 K; Emanuel Josin, c. kr. blagajnik 4 K; dr. Fran Munda, emer. odvetnik, 10 K; Josip Wester, profesor, 2 K; Ivan Vončina, magistratni ravnatelj, 5 K; dr. Karel Schmidinger, c. kr. notar, 4 K; Rajko Perušek, profesor, 5 K; gdč. Ant. Kadivčeva, trgovka, 10 K; tvrdka Gričar & Mejač 2 K; dr. Gregor Žerjav 10 K; Ivan Jebačin, trgovec, 10 K (vsi v Ljubljani). dr. Štemplihar, odvetnik v Kranju, 5 K. Luka Svetec, c. kr. notar v Litiji, 20 K. dr. Jos. Tičar, zdravnik v Kranjski gori, 10 K. dr. Al. Kraut, odvetnik v Kamniku, 4 K. Niko Lenček, c. kr. notar in župan v Škofji Loki, 10 K. Alojzij Schrey, poštar na Jesenicah, 2 K. Emil Orožen, c. kr. notar v Kamniku, 4 K. dr. Mihajlo Rostohar, kand. prof. v Beljaku, 3 K. dr. I. Schegula, odvetnik v Novem mestu, 10 K. Matija Marinček, c. kr. notar v Trzinu, 5 K. V. Gostiša, inženjer v Italiji, 2 K. N., sodni svetnik v Ljubljani, 112 knjig. Ivan Macher, profesor v Ljubljani, 34 knjig. Fr. Majdič, živinozdravnik v Logatcu, 23 knjig. Prof. I. Maselj in jurist E. Kobe v Novem mestu 50 knjig.

Vsem darovalcem izreka najiskrenejšo zahvalo odbor „Prosvete“.

K odhodu na II. narodno-radikalni shod v Celje. Slovenski dijaki odpotujejo v Celje v četrtek dne 5. avgusta iz Ljubljane s poštnim vlakom ob 3. uri 8 minut popoldne. — Notranjski tovariši se pripeljejo isti dan z opoldanskim poštnim vlakom v Ljubljano (odhod iz Trsta ob 9. uri 55 minut popoldne, s Št. Petra ob 12. uri 50 minut opoldne, iz Postojne ob 1. uri 13 minut, prihod v Ljubljano ob 2. uri 48 minut pop.). Tu se jim pridružijo Ljubljancani, Gorenjci in Dolenci, ki se peljejo z istim vlakom ob 3. uri 8 minut dalje. — Dolenci se pripeljejo v Ljubljano z opoldanskim vlakom, ki odhaja iz Novega mesta ob 11. uri 22 minut dop., iz Ribnice ob 12. uri 6 minut opoldne in pride v Ljubljano, južni kolodvor, ob 2. uri 32 min. — Gorenjci pridejo v Ljubljano z opoldanskim vlakom (odhod z Jesenic ob 9. uri 34 minut dop., iz Kranja ob 10. uri 32 minut, prihod v Ljubljano ob 11. uri 15 minut dopoldne. — Posavski tovariši se pridružijo skupnemu vlaku ob 4. uri 54 minut na Zidanem mostu, kamor so se pripeljali ob 4. uri 6 minut. Prihod v Celje ob 5. uri 31 minut pop. — Štajerski tovariši, ki pridejo od Maribora, se pripeljejo 5. avgusta ali z brzovlakom ob 3. uri 54 minut pop. (odhod iz Maribora ob 2. uri 31 minut) ali s poštnim vlakom ob 10. uri 18 minut dopoldne (odhod iz Maribora ob 8. uri 15 minut dopoldne).

»Prosvetine« reklamne tablice so naročile doslej sledeče firme: Gričar in Mejač (2), Soklič (1), Valentin Golob (1), Jernej Bahovec (1), Lavoslav Schwentner (2), Česnik in Milavec (4), Skušek (1), Rus (Kranj) (1), Oblak (1), Praznik (2), knjigarna „Narodne tiskarne“ (1), G. Pikel (Postojna) (1), Josip Vidmar (3).

V CELJE!

Še malo dni nas loči od II. našega shoda. Že v zadnji številki smo objavili natančen program našega zborovanja, danes pa ponovno vabimo vse tovariše srednješolce, abiturijente, akademike, ki simpatizirajo z narodno-radikalno idejo ali so člani naših organizacij — pridite vsi in pomagajte našemu II. shodu do sijajnega uspeha! S kar največjo udeležbo pokažite, da Vam je na srcu razvoj našega gibanja, da hočete sebi in slovenskemu dijaštvu zdravega napredka, da ste trdno odločeni vstrajati pogumno na poti, na katero ste se podali in ki pelje — navzgor!

Vstrajnosti in poguma zahtevamo od vseh naših tovarišev. Ne zadošča nam fraza „mi hočemo delati“, ne zadovoljuje nas izjava „mi smo napredni“ — mi hočemo pokazati, da je naša struja od začetka do danes res ostala delavna, da je naše gibanje po svojem bistvu in stremljenju resnično napredno, akoravno ne nosi oficijelnega naslova svobodomiselnosti in naprednosti nasvojem čelu. Celjski shod naj nam jasno pokaže sliko naše preteklosti, o kateri smelo trdimo, da je bila doba prav vzorne delavnosti, ki je rodila ne le slovenskemu dijaštvu, ampak celemu slovenskemu narodu najlepših sadov. In to nam bode v Celju bodrilo k novi vstrajnosti, k novemu delu!

V tem znamenju pa se pokaže tudi naprednost naše struje. Mnenja smo, da je le tisti upravičen pridevati si ta predikat — ki nima le besed na jeziku, ampak ki se ne straši ne težav ne neprilik ne javnega mnenja v izvrševanju naprednih zahtev. Ne samo v negaciji obstoja čega, ampak v afirmaciji in doslednem izvrševanju novega vidimo naprednost. Zato smatramo moderna vprašanja svobodne šole in antiduelnega gibanja za nujna. — Navzlic vsem nasprotnikom — nazadnjakom in „naprednjakom“ — si bomo v Celju vstvarili tudi o teh vprašanjih jasen položaj in zavzeli odločno stališče.

V tem, dragi tovariši in prijatelji, leži po našem mnenju pomen celjskega shoda. Dokumentirati hočemo, da deluje naša struja za resničen napredek slovenskega dijaštva v intelektualnem, moralnem in gmotnem oziru ne le v besedah, ampak tudi v dejanjih. In le od dejanj je odvisna bodočnost.

Te besede veljajo predvsem tudi Vam, tovariši abiturijenti. — Nismo Vas vabili v naše vrste z bombastičnimi oklici, ker Vam lahko dejansko pokažemo, kaj Vas čaka v naših vrstah. Prijetnejše in brezskrbnejše življenje v akademičnem društvu Vam nudijo drugi, mi zahtevamo od Vas poleg navduševnosti resnega in odločnega delovanja. Kdor izmed

Vas je prepričan o resničnosti stavka, ki smo ga citirali zgoraj o bodočnosti slovenskega dijaštva, slovenske inteligence — ta naj pride na naš shod. Odločitev o Vašem vstopu v akademično društvo pa prepuščamo mirno Vaši razsodnosti. — Z veseljem pozdravimo na svojem zborovanju slovanske brate akademike, ki nam kažejo s svojo udeležbo simpatije do našega dela ter nas vzpodbudijo s svojo navzočnostjo k tem večji vstrajnosti.

Na zborovanje vabimo posebno tudi slovensko učiteljstvo. Vedno smo skušali dejansko izvrševati princip najsložnejšega delovanja s slovenskim učiteljstvom zlasti na polju ljudske izobrazbe. Mnenja smo, da je potrebno utrditi kar najožje tovarštvo med slovenskim učiteljem in akademikom, ki sta oba poklicana delavca za narodov napredek. Z zadovoljstvom bi nas navdajala prav mnogoštevilna udeležba od strani našega učiteljstva, ki bi naj na ta način dokumentiralo svoje soglasje s tem našim principom.

Želimo si na shodu objektivnih, pravih prijateljev. Naše starešine pozdravljamo že v naprej kar najpristrčneje, pozdravljamo spoštljivo tudi vse one gospode, ki pridejo na naš shod iz ljubezni do slovenske mladine, iz veselja in interesa nad njenim napredkom!

Izražamo željo, naj bi naš celjski shod rodil kar najlepših sadov!

Iz naroda za narod!

Eksekutiva nar.-rad. dijaštva.

F.:

NEZNAČAJNOSTI.

Med slovenskimi profesorskimi kandidati so v zadnjem času nekateri napravili izpit samo z nemškim učnim jezikom. Kot vzrok navajajo eni, da ne reflektujejo na službo na Slovenskem, njih misli lete višje, gor na cesarski Dunaj! Če pa bi imeli poleg nemškega tudi slovenski učni jezik, bi jih učna uprava smatrala za Slovence ter jih ne bi hotela nastaviti na nemškem Dunaju. Če je ta vzrok resničen, potem je to začetek narodnega izdajstva! Slovenski narod pošilja svoje sinove z velikimi žrtvami v srednje in visoke šole, da bi imel v slovenskih krajih slovenske uradnike, zdravnike, živinozdravnike, sodnike, profesorje, inženirje itd. Ni ga slovenskega dijaka, ki bi se šolal popolnoma brez slovenske pomoči, bodisi da so ga podpirali njegovi slovenski stariši, ali slovenske dijaške kuhinje ali slovenska podporna društva na visokih šolah. Vsak je toraj zavezan služiti slovenskemu narodu! Če dotičniki mislijo, da bodo kot navidezni Nemci napravili boljšo karijero, se temeljito motijo. V času nemškega ministra-rojaka Nemci ne bodo pripustili narodno dvomljivih ljudi na ravnateljska in druga vodilna mesta. Slovenci pa se zavedamo od dne do dne bolj svojih narodnih in jezikovnih pravic. Isti vzrok — pomanjkanje usposobljenosti za slovenski učni jezik — s katerim smo se srečno ubranili Profta, isti vzrok bo izključeval tudi takšne „Slovence“ od

slovenskih učnih zavodov. Dosledni moramo biti! Da nam v ministrstvu takšni polovičarji ne bodo zastopali slovenskega šolstva, zato bomo tudi skrbeli. Zapomnili si bomo njih imena, ter jih poslali tudi našim poslancem, da ne bodo porabljali svojega vpliva za takšne može, ki se sramujejo slovenskega jezika! Znabiti se bodo ti gospodje kdaj naveličali službovanja med Nemci, ko bodo videli, da se njihovi slavohlepnosti ne ustreže, zahrepeneli bodo po slovenski domovini, takrat pa jih slovenski narod ne bo poznal, kakor oni zdaj ne poznajo slovenskega jezika. Na slovenska mesta spadajo značajni in celi Slovenci!

Drugi delajo izpit samo z nemškim učnim jezikom zato, da bi jih izpraševalna komisija kot Nemce milostneje sodila zlasti glede nemškega učnega jezika, pri katerem nemški profesorji proti Slovanom nastopajo brezobzirno. Ti kandidati nameravajo slovenski učni jezik delati pozneje. Tudi to ravnanje ni značajno! Pravi Slovenec se nikdar niti za trenutek ne bo izdajal za Nemca, da bi se izognil kakšni neprijetnosti. Na takšne ljudi se ne moremo zanašati. Govori se, da je nek kandidat direktno zatajil svojo narodnost pri skušnji za nemški učni jezik, ko ga je profesor po govorici poznal za Nenemca in ga vprašal, če je Nemec. Če je to res, je pač sramotno! Ako nemški profesorji postopajo pristransko proti Slovencem, moramo jih napadati s postavnimi sredstvi — tozadevna akcija v parlamentu se pripravlja, prosimo podatkov! — ne pa krivico podpirati z neznačajnostjo. A tudi materijelno škodo ima kandidat, ki hoče še le pozneje delati dodatni izpit za slovenski učni jezik, ker mora plačati posebno takso za to in se še posebej voziti k dodatni skušnji. Zato slovenski profsorski kandidatje, delajte obenem izpit za slovenski in nemški učni jezik, pripravite se dobro za nemški učni jezik, a slovenščina kot materinščina vam bodi prva skrb! Borimo se za čisto slovenske srednje šole in v doglednem času jih moramo doseči; potem bodo lahko nameščeni tudi profesorji s samoslovenskim učnim jezikom. Zato se ne bojte, če vam nemški profesorji pri skušnji za nemški učni jezik mečejo polena pod noge. To nas mora bodriti, da tembolj napnemo vse sile za slovenske srednje in visoke šole!

IVAN STANONIK:

DIJAŠKE KUHINJE.

Izmed vseh dijaških zadev je gmotno vprašanje najbolj pereče. Visokošolsko dijaštvo je v tem pogledu vsaj toliko na boljšem, da ima precej važno besedo pri razdelitvi podpor, glede srednješolcev pa še vedno prevladuje mnenje, da zadostuje, ako se jim sploh kaj dâ, a vsaka kritika od njihove strani mora biti izključena. Žal, da mora dijak posledice tega dejstva dostikrat poplačati s svojim lastnim zdravjem; kajti le prepogostokrat se dogaja, da prihajajo iz srednješolskih zavodov ljudje, ki nosijo že v sebi kali raznih

bolezni, ki so jih našli po dijaških kuhinjah in ne morejo premagati ovir, s katerimi se mora boriti slovenski visokošolec v tujini. Odtod toliko tragičnih slučajev v zgodovini slovenskega dijaštva!

Najvažnejše podpore za slovenskega srednješolca so dijaške kuhinje. Sicer niso povsod osnovane in kakor pričajo razne novice, tudi tam, kjer obstojajo, niso v najboljšem stanju, ali s potrebnimi reformami bodo odbori lahko odpravili marsikak nedostatek.

Hrana v dijaških kuhinjah je navadno neužitna in ponekod ne odgovarja niti najprimitivnejšim higijeničnim zahtevam. Nekdaj, ko so nadzorovale dijaške kuhinje narodne dame, je bilo v tem oziru nekoliko boljše. Ni mi znano, zakaj se je pozneje nadzorstvo narodnih dam odpravilo in se poverilo nekaterim osebam izmed odbora. Ker so bili dotičniki navadno preobloženi z drugim delom, so nadzirali dijaško kuhinjo le malokdaj in pripetilo se je celo večkrat, da se je že naprej napovedal čas, kdaj se bo vršilo nadzorovanje. Umljivo je, da se je pod takimi razmerami hrana v dijaških kuhinjah poslabšala.

Vendar bi pa tudi nadzorstvo narodnih dam ne moglo odpraviti vseh nedostatkov po dijaških kuhinjah. Mlajši dijaki dobivajo najslabšo hrano in morajo na njo čakati najdalje, ker vedo gospodinje po dijaških kuhinjah, da si ti ne upajo pritožiti se pri odboru in ako se pritožijo, da se jim navadno ne verjame dosti. Temu bi tudi narodne dame pri največji požrtvovalnosti le težko odpomogle. Zafo bi bilo pri sedanjih razmerah v dijaških kuhinjah najprimernejše, da bi smeli podpiranci voliti nekaj tovarišev, ki bi posredovali pri eventuelnih pritožbah med prizadetimi dijaki in med odborom. Pri sodijakih se bodo tudi mlajši tovariši pritožili, ako se jim bode godila krivica in potem se tudi mlajših ne bode izkoriščalo. Poleg tega bi morali imeti izvoljeni dijaki tudi pri odborovih sejah posvetovalno pravico, da lahko nasvetujejo odboru razne umestne reforme. Najboljše bi seveda bilo, da bi volili podpiranci iz svoje srede tak posvetovalni pododbor. Ponekod pa, kjer preti dijaku nevarnost, da izgubi vsled pritožbe podporo, bi bilo umestno, da se dovoli podpiranim dijakom, da izvolijo v ta posvetovalni dijaški pododbor tovariše, katerih ne podpira dijaška kuhinja; seveda bi bilo od teh strogo zahtevati, da se pouče natančno o razmerah v dijaški kuhinji in se zavedajo dolžnostij, ki jih s tem prevzamejo.

Ako se sedaj kje dokaže, da je pripravljena hrana neužitna ali pa nesnažna, ostane navadno pri besedah. Odbor bi moral zahtevati za take slučaje od upraviteljice dijaške kuhinje kavcijo in si dati na ta način neko zagotovilo, da bode pripravljala vedno tečno in snažno hrano.

Drug način, kako izboljšati dijaške kuhinje, bi bil sledeči. V mestih, kjer je število podpirancev dijaških kuhinj veliko, naj bi odbor priskrbel dve dijaški kuhinji in se dogovoril z upraviteljicama, da sme vsak dijak tja hoditi jest, kjer mu najbolj ugaja. Na ta način bi si upraviteljici sami delali konkurenco, ker bi hotela vsaka privabiti, kolikor mogoče veliko število dijakov k sebi na hrano. Da bi pa vedela vsaka upraviteljica vsaj približno, koliko hrane sme pripraviti, naj bi določil odbor gotov čas, tekom katerega

bi moral hoditi vsak dijak tja na hrano, kamor se je za to določeno dobo priglasi. — (V Kranju bi bila n. pr. pripravna doba enega tedna, ker deli odbor znamke vsak teden.) Še le po preteku te dobe bi smel dijak drugam na hrano.

Za številnejše in izdatnejše podpore je treba večjih dohodkov. V tem oziru bi bilo dobro, ako bi objavljali odbori po raznih krajevnih listih večkrat članke, tičeče se dijaških kuhinj. Članki bi gotovo neposredno pridobili mnogo darov, bili bi pa tudi lahko nekaka podlaga uspešnim zasebnim prošnjam, s katerimi bi se morali odbori dijaških kuhinj ob primernih prilikah obračati do dijaštva prijaznih krogov. Tudi prošnje do slovenskih denarnih zavodov bi ne ostale brezuspešne. Dijaštvo bi lahko priredilo vsaj enkrat vsako leto na posameznih zavodih veselice, katerih čisti dobiček bi se oddal dijaškim kuhinjam. Zelo je pozdravljati, da se sprejemajo namesto denarnih prispevkov tudi prispevki obstoječi iz raznih poljskih pridelkov, kakor je to že ponekod v navadi.

V narodno izpostavljenih krajih bi morala prispevati tudi „Družba sv. Cirila in Metoda“ k vzdrževanju dijaških kuhinj. „Omladina“ je je večkrat opozarjala na veliko važnost, da poseča čim več koroških dijakov kranjske učne zavode. Pri sedanji ugodni zvezi med Koroško in Gorenjsko pride najprej v poštev gimnazija v Kranju. Ker pa koroški dijaki niso dovolj zmožni pismene slovenščine, bi morali pač vsaj eno leto pred vstopom v gimnazijo obiskovati ljudsko šolo v Kranju. Tudi taki dijaki iz Koroške bi morali dobivati hrano v kranjski dijaški kuhinji; v tem slučaju bi seveda morala »Družba sv. Cirila in Metoda« priskočiti z gotovo letno podporo.

Upam, da se bodo odbori naših dijaških kuhinj resno potrudili, da odstranijo obstoječe nedostatke in s tem omogočili, da dosežejo dijaške kuhinje res svoj veliki smoter v polni meri dati potrebnemu dijaku v času, ko se njegov organizem najbolj razvija, dovolj tečne in dobre hrane in ga rešiti bede, kateri je brez njihove pomoči izpostavljen.

DR. JOS. STRZYGOWSKI:

KAKO SE NAJ VZGOJI ČUT ZA UMETNOST.

Dan za dnevom lahko slišimo ljudi, ki pravijo, da so časi umetnosti minili, da je umetnosti takorekoč „odklenkalo“. Človeštvo se briga — pravijo — bolj za to, kar je koristno in kar služi njegovi udobnosti, išče golo resnico in obrača svoj interes sploh na bolj realne stvari. Sploh je človeštvo danes za umetnost malo dovzetno, posebno vsled tega, ker rajši meri, računi, kalkulira, ko pa uživa. In tukaj govorimo samo o najizobraženejših ljudeh; v širši masi mora tako zamreti vsa dovzetnost za umetnost, za lepo sploh, ker stremi masa za udobnostjo in zabavo s tem večjo silo. Te žalostne razmere — pravijo črnogledi ljudje

— se poznajo tudi na umetnikih, ki so se že popolnoma udali današnjemu toku. Izdelujejo, kar jim pride ravno na misel, poskušajo danes to in jutri ono, dajejo nam dela (hišna pročelja, neporabno hišno opravo, slike), pri katerih ne vemo, kje je zgoraj ali spodaj, spredaj ali zadaj, desna ali leva. Velike umetniške razstave ubijajo in morijo duha; zdi se nam zamotani, temni labirinti, v katere ne posveti nikdar žarek upa, da napoči kedaj v umetnosti in torej tudi za umetnost boljša, lepša doba. Niti nemški cesar, ki vendar lahko prosto izbira umetnike in umetniška dela, nima srečne roke pri tem. Kar je on naročil in dal postaviti v Berlinu, ali kar je dal poslati v Rim ali v Ameriko i. t. d., to je prej vzbujalo zasmehljive, porogljive govorce o njegovem okusu in izzivalo v celem svetu, pred vsem pa v Nemčiji pikre satire, ko pa vzbudilo v množici (omikani in neomikani) zanimanje in ljubezen do umetnosti.

Vse to, kar trdijo ti ljudje o umetnosti in njenem položaju, je gotovo res. K temu pa še pride neko drugo žalostno dejstvo, ki umetnost naravnost ovira. To je umetniško klikovstvo, ki se zbira okoli posameznih skupin slikarjev, arhitektov, praktičnih umetnikov i. t. d. To so gruče „sladkosnedežev“, ki obožavajo vsako, tudi najmanjšo gesto svojega junaka, pri tem pa zabavljajo na vsa usta črez one, ki stoje izven te klike. Tako se občinstvo bega in je nazadnje tako zmešano, da ne vé, koga ali česa se naj drži. Kar se zdi jednemu kritiku znamenito, vredno občudovanja, to raztrga drugi s pikro, sarkastično ironijo. Vsled tega se najdejo ljudje, ki pravijo, da je bolje, če se sploh nikdo ne briga za prepire umetnikov, ker so časi umetnosti tako že minuli. Umetnost po njihovem ni za kaj boljšega, ko da si ž njo preganjajo dolg čas ljudje, ki niso „za boljšo rabo“.

In vendar ni tako hudo, kakor trdi ti črnogledi ljudje. Nekaj ljudij se še vendar najde, ki verujejo, da ne more umetnost, kakor tudi religija in ljubezen ne, nikdar izmreti ali vsaj približno tako daleč propasti, kakor si mislijo ljudje, ki so ponosni na velikanske pridobitve 19. stoletja na polju vede in tehnike. Naj nas suha realnost še tako hudo tlači k tlom, naj se nam prozajična gola resnica, moreča vsakdanjost s svojimi skrbmi in potrebami še tako izzivaje stavi pred oči: čim neusmiljeneje se vse to godi, tem glasneje zahteva človeško srce svoje pravice, ki ne zastarajo nikdar, kaj še da bi odmrle. Človeško srce išče rešitev „svetovne uganke“, najsi bo rešitev desetkrat napačna ali kriva, človeško srce hoče verjeti in ljubiti, naj si se mu tudi pové, da ustvarja vse ljubezenske ideale spolni nagon. Človeško srce hrepeni tudi po umetnosti; umetnost se namreč ne razvija samo vsled težnje po svobodni obliki, ampak tudi za to, ker želimo videti idealen svet, ki si ga ustvarjamo sami, kolikor mogoče natančno in popolno. Suhoparna, vsakdanjo realnost nas namreč le ubija, mori in pritiska k tlom.

Moderna umetnost pa ne ustreza nobeni teh teženj in želj. Naši slikarji srednje vrste iščejo in nam kažejo iluzije, ki jih kaže narava sama v neprekosljivi množini. Arhitekti so se razdelili v dva tabora: eni se ravnaajo v prvi vrsti po snovi, tvarini, s katero zidajo tehniki, drugi pa ustvarjajo dekorativno

v ploskvi. Namestu, da bi stremeli za najvišjim, kar se dá doseči in si pri tem podredili, zase porabili vse druge umetniške stroke, se ravnaajo mnogi prav po nepotrebnem po praktičnih umetnikih (Nutzkünstler), ki ustvarjajo zopet tako mnogo prisiljenega, da se ne more prav spoznati, kaj je dobro in kaj ne. Naša umetnost nima pravih tal, ker se mora vsak umetnik boriti zase, ne da bi ga pri tem podpirala duševno množica.

In vendar se mora današnji umetnosti priznati velikanska vstrajnost. Našli so se umetniki, ki so bili tako rekoč proroki nove dobe, umetniki, ki so res dali nekaj tolažilnega trpečemu, hrepenečemu človeškemu srcu. Da ni bil njihov vpliv tako širok in da so ostali le „vpijoči v puščavi“, tega je kriva topost mase. Milijoni znajo danes brati, pisati in računati, koliko pa jih je, ki znajo uživati to, kar je lepo? In vendar ima vsak človek tudi hrepenenje po lepem, vsak mora in hoče delati ne le z razumom, ampak tudi v srcem. Če skrbi država zato, da zna vsak pisati, brati in računati, morala bi skrbeti tudi za to, da bi znal uživati umetnost. Ker država ne skrbi za to, mora se za to pobrigati vsak sam, da ne ostane suh »polovičar«, kateri živi le od tega in za to, da je in pije. Najboljše se začne s tem poukom pri otroku v šoli; današnja metoda risanja stremi deloma za tem. Za tako vzgojo pa ni nobena starost prevelika; potrebno je le, da ima človek zdrave čute in zdrav razum.

Predno pa govorimo o tem, kako se naj vzgaja čut za lepoto, moramo spregovoriti nekaj o načinu, kako nastajajo umetniška dela, kaj je naloga in namen umetnosti.

(Dalje prihodnjič.)

X.:

POLJSKE ŠOLSKE DRUŽBE.

Mej Poljaki delujelo sedaj tri večje obrambne družbe in sicer v nemškem, ruskem in avstrijskem delu bivšega poljskega kraljestva. V veliki kneževini pozanjski deluje „Straža“, ki je razdeljena na tri sekcije: gospodarsko, kulturno in pravno. Obstojata še ne popolnoma dve leti, toda deluje prav vspešno in se lepo razvija. Največji delokrog ima kulturna sekcija, ki deluje posebno na to, da bi vzbudila in ohranila mej tamošnjimi Poljaki narodno zavest. Zato širi predvsem znanje poljske zgodovine in literature ter izdaja razne brošure in šolske knjige za začetnike in odrasle analfabete. Kmalu po ustanovitvi je izdala dve brošuri: 1. „Govori na prvem občnem zboru „Straže“ in 2. „Razprave za društva“: Nemci in Slovani; O potrebi edinosti in skupnosti Poljakov v tujini in Germanizacija v Veliki kneževini poznanjski. Prve brošure se je razposlalo 50.000. Dalje je razdala imenovana sekcija med ljudstvo 3000 poljskih abecednikov, 1200 poljskih zgodovin in nad 1000 čitank. Posebno zanimivo je vsakoletno prirejanje izletov za mladino. Iz zelo ponemčenih krajev (Westfalsko) se

pošiljajo otroci v bolj poljske n. pr. v Poznanj, iz teh bolj poljskih krajev pa v popolnoma poljske, kakor Krakov, Lvov, Zakopane i. t. d., kjer ostaja deca navadno cele počitnice, torej večji del poletja. Tako se vznemirja, raste in vtrjuje v deci narodna zavest, ki jo potem prinese domov mej bratce in sestrice, pripovedujoč jim o velikih in lepih krajih, kjer prebivajo samo Poljaki. Prirejajo se zabavni večeri in predavanja, pri katerih se kažejo k lažjemu umevanju skioptične slike; vse prireditve so zelo priljubljene. Sploh je delavnost kulturne sekcije družbe „Straža“ tako vsestranska in pronikava, da se ne da popisati vseh panog njenega delovanja.

Oglejmo si razmere in delovanje Poljakov na Ruskopoljskem. Ko se je vstaja l. 1863. na celi črti ponesrečila, je začela ruska vlada delati z vsemi silami na to, da zatre poljski jezik in življenjski. Umetno je ščuvala seljake in delavce proti poljski inteligenci in plemenitašem, ki so se še edini trudili ohraniti mej narodom zavest, da mu je bila mati Poljka in da so njegovi očetje prelivali srčno kri za poljsko svobodo. L. 1868. so bile izginile večinoma že vse poljske šole in se spremenile v ruske, poljske knjige pa so bile, razen nekaterih, katere je dovolila vlada sama, zelo strogo prepovedane. Te razmere so rodile odpor in dale povod, da se je porodilo društvo „Towarzystwo Obrany Narodowej“ (društvo narodne obrane), ki je delovalo večinoma tajno. Narodni duh in samozavest je bila mej ljudstvom popolnoma zamrla in to obuditi je bila naloga T. O. N. Res se je posrečilo vprizoriti 1902 boj za poučevanje verouka v poljščini, toda rodoljubi so spoznali takoj, da so brezsilni tako dolgo, dokler je učiteljstvo rusofilsko ali pa popolnoma rusko. Pričeli so na tihem gonjo proti ruskim učiteljem in pri tem skušali pridobiti z zaupnostjo, denarjem in raznimi drugimi sredstvi učitelje Poljake. Stvar se je posrečila, učitelji so pristopili T. O. N. in pričeli v šolah skrivoma podučevati tudi v poljskem jeziku. Ko je bila vlada na vzhodu tako strahovito poražena in je doma izbruhnila revolucija, so Poljaki podvojili svoje delo in po deželi kot tudi po mestih so hoteli učitelji in akademiki na skrivnem podučevati ljudstvo. Ko pa je vlada 26. julija 1906 potrdila pravila šolske družbe „Towarzystwo Polskiej Macierzy Szkolnej“, se je pričelo takoj živo vstanavljanje ljudskih in srednjih šol. Njen program je zelo obširen, tukaj nekaj odstavkov:

§ 1. Družba T. P. M. S. ima namen buditi in širiti prosveto v narodnem duhu.

§ 2. Družba stoji nad vsemi strankami, edina njena naloga je razvoj poljskega šolstva in prosvete sploh.

§ 3. Družba ima pravico:

1. Vstanavljati, vzdrževati in podpirati:

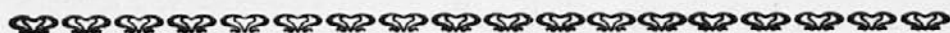
- a) otroške vrtce,
- b) ljudske šole,
- c) tečaje za odrasle analfabete,
- d) pripravnice za učitelje in učiteljice,
- e) ljudske čitalnice in knjižnice,
- f) srednje in vse višje šole.

2. Ustanavljati ljudske dome v prosvetne in zabavne namene.
3. Prirejati predavanja, poučne pogovore (debate) i. t. d.

S čudovito požrtvovalnostjo so pričeli skladati vsi sloji prispevke za družbo, ter ji tako omogočili ustanoviti že v prvih mesecih prav mnogo ljudskih šol*), razen tega pa še dosti moških in ženskih šol, ki imajo značaj srednjih šol. Povsod, v mestih in po deželi so hodili akademiki, delavci in obrtniki od šole do šole in odvajali iz njih poljsko deco v novoustanovljene poljske šole, ki so se rapidno polnile z učenci.

Največjo pozornost se obrača ravno na ljudske šole, kajti to je v istini najbolj potrebno, ker je mnogo krajev, kjer je še do 75% analfabetov. Jasno je, da prosvetno delovanje ne more posebno hitro uspevati, dokler se je treba boriti s takimi zaprekami, kakor je ravno vlada (ruska) in pa analfabetstvo. Toda odločnost in pa visoke svote, katere žrtvuje za to šolsko družbo poljska inteligenca, jamči tudi tukaj za dovoljen vseh.

Posebno delavni so Poljaki v Galiciji, kjer deluje „Towarzystwo Szkoły Ludowej“ (družba ljudske šole v Krakovu). Najživahnejše se deluje v vzhodnih krajih, kjer so Poljaki zelo pomešani z Rusini, naravnost trd boj pa se bije na zapadu ob šlesko-gališki meji, kjer skušajo poljski živelj iztrgati iz rok prodirajočih Nemcev in Čehov. (Dalje prih.)

CELJSKI SHOD.

Občni zbor »Prosvete« bo 5. kimovca 1907 ob pol 8. uri zvečer v »Skalni kleti« v Celju. — Dnevni red: 1. Nagovor predsednika. 2. Čitanje zapisnikov. 3. Odborovo poročilo. 4. Poročilo podružnic in odsekov. 5. Volitve predsednika, odbornikov, namestnikov in preglednikov. 6. Sprememba pravil. 7. Predlogi. 8. Slučajnosti. — Predlogi naj se vpošljejo vsaj do 4. kimovca na odbor; pozneje priglašeni predlogi obravnavali se bodo le kot nujni (določilo poslovnika).

Ker je občni zbor velike važnosti za nadaljno postopanje v obrambnem delovanju, je želeli, da se ga udeleži čim največ članov. — Podružnice in odseki pošljite svoje referente! — Vsi prijatelji društva dobrodošli!

Za odbor akad. fer. društva »Prosveta«:

kand. iur. Ernst Rekar s. r.,

stud. iur. Fran Trampuž s. r.,

t. č. predsednik.

t. č. tajnik.

Vabila na naš shod so razposlana, vendar je prav lahko mogoče, da jih mnogo tovarišev ne bo prejelo. Kdor se shoda udeleži, naj nemudoma priglasí svojo udeležbo na dopisnici iur. Janku Lesničar-ju, Celje, Graben 3.

*) Kakor mi je zatrjeval tovariš iz Varšave, je poskrbljeno dosedaj za kakih 800 ljudskih šol; ker pa je vlada z legalizovanjem kaj počasna, deluje danes šele okoli 500 ljudskih šol, katere vzdržujejo večinoma občine, v katerih so ruske šole propale, ker ni bilo otrok, ki bi se naj poučevali.

Udeležnikom celjskega shoda, ki pridejo že 5. septembra na Prosvetin občni zbor, odkazala se bodo stanovanja na zborovanju. Vsem drugim po plenarnem zborovanju dne 6. septembra!

Tovarišem referentom na celjskem shodu! Neobhodno potrebno je, da se zberemo že 5. septembra t. l. zjutraj v Celju, kjer imamo ob 8. uri v Narodnem domu sestanek. Tt. referenti naj pridejo brez izjeme že ob tem času v Celje.

Eksekutiva.

Tt. člani eksekutive narodno-radikalnega dijaštva naj se zberejo v Celju že 5. septembra t. l. zjutraj ob 8. uri v Narodnem domu.

Predsedništvo.

Kranjski udeleženci celjskega shoda, ki želijo prepotovati prelepo Savinjsko dolino, se zberejo v sredo 4. septembra t. l. zvečer v Dobu pri Domžalah pri tov. Al. Zarniku, odkoder se drugo jutro zarano odpeljemo skozi Črni graben na Vransko. Od tam se podamo peš (eventuelno tudi na voze) skozi Žalec v Celje.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Slov. posojilnice in dijaštvo. Na občnem zboru »Zadružne zveze v Celju«, ki se je vršil dne 13. junija t. l. v Mariboru, se je razpravljalo po zaslugi dijakom že dobro znanega g. dr. Jurtela tudi o dijaškem gmotnem stanju in o podpiranju dijaštva potom slov. denarnih zavodov. Sprejel se je predlog, da mora načelništvo »Zveze« predložiti prihodnjemu občnemu zboru predlog, kako naj posojilnice zadostno podpirajo slov. dijaštvo. — Do danes se slov. posojilništvo v veliki meri ni popolnoma nič brigalo za gmotno stanje slov. dijaštva, dasi ni to vprašanje nič manj važno kot vprašanje o slovenskem uradovanju itd. Izjemo so delale le štajerske posojilnice, osobito pa ptujska, ki so prav izdatno podpirale tako posamezne dijake, kot dijaška podporna društva. Kranjske posojilnice niso v tem pogledu skoro ničesar storile, najmanj pa posojilnice, ki so članice klerikalne Zadružne zveze v Ljubljani. Dijaško gmotno vprašanje je življensko vprašanje slov. naroda, ker nam brez pozitivne rešitve tega vprašanja ni mogoče misliti na našo narodno osamosvojo. Vsled pomanjkanja sredstev študira še vedno premalo slov. dijaštva na visokih in drugih šolah, ki naj bi potem izpodrinili tujce iz uradniških mest na slov. zemlji. Na drugi strani pa ubija slabo in nestalno gmotno stanje tudi one dijake, ki so si upali na vseučilišče. Boj za eksistenco jim zamori že v najzgodnji mladosti, ko bi morali biti življenja in dela najbolj veseli, vsako smisel za javno življenje, za obča slovenska vprašanja, onemogočuje jim vsako temeljitejšo in obsežnejšo izobrazbo, ki je zvezana le z nekajimi stroški. Vso moč in energijo mora dijak porabiti, da si preskrbi skorjico vsakdanjega kruha, a velikokrat mora zatajiti pri tem svoje prepričanje in še je vedno v nevarnosti, da se mu bo podpora, ki jo slučajno uživa, v njegovem poznejšem življenju ob najrazličnejših prilikah predbacivala in ga tako ovirala v njegovem delovanju. Obširnejše bo razpravljalo narodno-radikalno dijaštvo o gmotnem stanju

slov. dijaka, srednješolca kot visokošolca, tudi na svojem letošnjem celjskem zborovanju, kjer bo povedalo, kako si ono misli podpiranje slov. dijaka po slov. posojilnicah. Naj bi na tem zborovanju ne manjkalo gospodov, ki imajo v rokah slov. posojilništvo.

Število slov. srednješolcev pred desetimi leti. Koncem šolskega leta 1896/7 je bilo 2331 slov. gimnazijcev, 262 realcev, 268 učiteljskih in 323 učiteljskih. Tedaj skupaj 3184. Tekom zadnjih devetih let se je število pomnožilo na 4115, tedaj za cel tisoč. Koliko je letos slov. srednješolcev, priobčimo prihodnjič.

Svetovni kongres »Svobodne misli« zboruje letos od 8. do 13. kima v Pragi. Zbrani bodo tam glasoviti znanstveniki, učenjaki, politiki i. t. d. iz vseh koncev sveta. Prvikrat bodo zastopani tam tudi Slovenci, najštevilneje od vseh Jugoslovani. Ni treba povdarjati, da nar.-radikalno dijaštvo z navdušenjem pozdravlja kongres „Svobodne misli“; zastopano bo v Pragi po svojem odposlancu, da se tako dokumentirajo njegove simpatije k svetovnemu svobodomiselnemu gibanju.

»Prosveta« je uvedla v svojih knjižnicah nov način izposojevanja knjig. Odslej ni potreba knjižničarju vpisovati izposojenih knjig v posebno knjigo, ampak ima vsaka knjiga karton, na katerega se napiše številko legitimacije. Na ta način je takoj razvidno, kolikrat se čita kakšna knjiga, poleg tega pa nima knjižničar toliko dela in sitnostij z zvezki.

»Prosveta« je priredila 15. velikega srpana javen ljudski shod v Novem Kotu (občina Draga) na katerem je govoril g. Ivan Rus iz Loškega Potoka o gospodarskem položaju kočevskih Slovencev, predsednik „Prosvete“ Ernest Rekar pa o pomenu izobrazbe. Na to je otvoril knjižnico in izposodilo se je takoj nad polovico knjig. Udeležencev na shodu je bilo nad 200. — Isti dan otvorila se je še druga „Prosvetina“ knjižnica v kočevskem ozemlju, namreč v Loki (občina Trava).

»Prosveti« je prepustil svojo knjižnico tov. med. Slamnik v Maloščah. Društvo jo je vzelo v svojo oskrbo ter vpeljalo tudi pri njej najnovejši način izposojevanja.

»Prosveta« je izdala tablice z napisom: Slovenskemu občinstvu osobito pa slovenskemu dijaštvu priporoča to firmo akad. fer. društvo „Prosveta“. Te tablice se dajo le pristnim narodnim trgovcem, in nikakor ne onim, ki se delajo Slovence na zunaj, na skrivnem pa nemškutarijo. Priporočamo gospodom trgovcem, da naroče te tablice pri odboru »Prosvete«, slovenskemu dijaštvu pa, da kupuje le pri teh narodnih firmah.

Abiturijentski sestanek v Dubrovniku, ki bi se imel vršiti v drugi polovici meseca avgusta, se je moral radi raznih ovir in težkoč odpovedati ozir. preložiti na drugo leto.

I. hrvatsko-slovenski vsedijaški katoliški sestanek v Zagrebu vršil se je meseca avgusta v znamenju samopašnega najegoističnejšega brezobzirnega klerikalizma. Kam vodi stremljenje naših klerikalnih akademskih društev, kažejo sprejete resolucije, s katerimi se hočemo v eni prihodnjih številok natančneje pobaviti. Za danes naj le omenimo dva eklatantna

„vzgleda“, kako si mislijo naši „Zarjani“ in „Daničarji“ delovanje slovenskega akademičnega društva. Namen „naših organizacij“ je po referatu fil. I. Dolenca „vzgoja značajnih katolikov med izobraženstvom in razširjanje katoliške ideje (!) med slov. dijaštvom“. Da je nam Slovencem predvsem potreba značajnih, delavnih in odločnih Slovencev, ki naj predvsem, med itak v Evropi menda najpobožnejšim ljudstvom, širijo slovensko idejo ter ga branijo pred tujerodnim nasprotnikom, delajo za njega kulturni in gospodarski napredek — to so gospodje „Zarjani“ in „Daničarji“ pozabili povedati. Po njih lastnih besedah je tendenca naših takozvanih katoliško-narodnih društev zgolj katoliška (i. e. klerikalna), torej protinarodna.

Filozof I. Puntar se pritožuje, da se krati katoliškemu dijaštvu ugled ter zahteva tudi za klerikalno dijaštvo spoštovanje, češ to zahtevajo stanovski ponos in čast ter čut solidarnega nastopa. V eni sapi pa zahteva od katoliške javnosti, da podpira klerikalno »Leonovo starešinstvo« kot splošno podporno društvo za slov. katol. dijaštvo! Za tako solidarnost se zahteva spoštovanje! O »Leonovem starešinstvu« bo treba resne besede. To društvo podpira izdatno klerikalne somišljenike na visokih šolah, a morala, menda Liguorijeva, teh podpirancev je taka, da nikdar ne navajajo „Leonovih“ podpor, kadar se obračajo do obstoječih akademičnih podpornih društev, proti katerim hočejo »radi razmer med dijaštvom« povzdigniti „Leonovo starešinstvo“! Humbug, ki ga je vganjal predsednik „Zarje“ fil. Puntar z dijaškim stanovskim vprašanjem, osvetljuje tudi naslednje dejstvo: V zdravstvenem oziru zahteva referent: a) brezplačno zdravniško pomoč; b) brezplačna zdravila; c) vse ugodnosti v II. razredu bolnišnice; d) popust pri kopališčih in zdraviliščih. Razen d) nudi n. pr. »Graško slov. dijaško bolniško društvo« vse zahtevane udobnosti proti malenkostni članarini treh kron na semester. A niti g. Puntar niti kak drug član katol. akad. društva „Zarja“ v Gradcu ni član tega prekornostnega društva. V Zagrebu gospodje bombastično „sanirajo“ dijaške razmere — v Gradcu pa isti gospodje prav mirnodušno opazujejo propast velekoristnega društva — ter pomagajo s svojo popolno indifferenco reševati „po svoje“ dijaško stanovsko vprašanje...

Swobodnega razvoja so zahtevali zagrebški zborovalci za slov. dijaštvo. Kaj razumejo pod svobodo in prostostjo, pa so najlepše pokazali ravno pri referatu fil. Puntarja. Proti tem resolucijam se namreč sploh ni smelo govoriti.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Reforme srednjega šolstva. Na seji »Nemškega srednješolskega društva na Moravskem, s sedežem v Brnu«, se je obravnavala reforma srednjega šolstva. Predlogi so se fiksirali tako-le:

1. Razširjenje poučevanja nemščine, ozir. materinega jezika s posebnim ozirom na izurjenost v govorjenju. — 2. Reduciranje latinskih učnih ur v I. in II. razredu od 8 na 6; gramatika se omeji na najnujnejše, posebno na

višji stopnji. -- 3. Začetek poučevanja grščine v V., kvečjem v IV. razredu. — 4. Omejitev zgodovine starega veka, največ na dva tečaja; temeljitejšje poučevanje novejšje zgodovine; upeljava sistematičnega poučevanja zemljepisja na višji gimnaziji. — 5. Zoologija naj se preloži v V., mineralogija in botanika v VI. razred v spojitvi s temeljnimi pojmi anorganične in organične kemije kot priprava k — 6. razširjenju poučevanja tega predmeta v VII. razredu. — 7. Večji ozir na najnovejšje pridobitve v različnih strokah fizike. — 8. Kratek pregled zgodovine filozofije v VIII. razredu. — 9. Sprejem živega oziroma drugega deželne jezika v učni načrt gimnazij. — 10. Uvedba obligatnega risanja in telovadbe na vseh gimnazijah.

Za to se naj dobi časa:

1. Z omenjeno omejitvijo pouka latinščine in grščine. — 2. Z omenjeno omejitvijo zgodovine starega veka. — 3. Z omejitvijo poučevanja logike in psihologije na I. semester. — 4. Z uvedbo kolikor možne jednostopnosti v poučevanju, t. j. enotnega, sistematičnega predelavanja snovi v celi srednji šoli, brez delitve na nižjo in višjo. — 5. Z odstranitvijo sedanjega, poučevanju škodljivega sistema izpraševanja in klasificiranja.

Z ozirom na zrelostni izpit:

1. Odstranitev obligatnega oproščenja iz zgodovine in matematike. — 2. Eventualno oprostitev naj določi izpraševalna komisija za vsak predmet, če so bili dijakovi vspehi v zadnjih semestrih vsaj dobri. — 3. Resnično glasovanje o celotni zrelosti, z eventualno kompenzacijo v enem predmetu, kjer je bil uspeh morda slabjši. — 4. Opustitev nemško-latinske naloge. — 5. Obsežno delegiranje ravnateljev, da se s tem — 6. končajo zrelostni izpiti na vseh srednjih šolah pred koncem šolskega leta.

Reforma v poučevanju matematike. V zadnjem času so bili podani nekateri predlogi za spremembo učnega načrta matematike na srednjih šolah. Med drugim naj bi se že na srednji šoli uvedli začetki diferenciranja in integriranja, obenem pa omejila abstraktna snov; bolj naj bi se tudi oziralo na razmerje med matematiko in drugimi predmeti, osobito fiziko in deskriptivno geometrijo.

Za povrnitev šolnine na srednjih šolah je mogoče prositi deželni šolski svet, če je dijak, ki je šolnino plačal, pred koncem dotičnega polletja radi bolezni izstopil ali umrl.

ŽENSKI VESTNIK.

V Ljubljani se je ustanovil prvi slovenski penzionat »Mladika«, ki ga našim starišem toplo priporočamo. Dosedaj so polnile slovenske mladenke nemške inštitute in razne klostre, kjer se jim je vbijalo v glavo vse različno, le to ne, kar je dobrim slovenskim gospodinjam potrebno.

Na univerzi v Pragi je bilo preteklo leto 232 slušateljic; — na univerzah v Švici 1518 (izmed teh je skoro polovica Rusinj); — na Francoskem pa 2264 (86 juristk, 721 medicink, 1088 filozofinj, 67 farmaceutk, 305 slušateljic različnih strok).

Študij žensk na moških gimnazijah. Da morejo dekleta študirati na moških gimnazijah, treba je dovoljenja ministrstva za uk in bogočastje. Prošnje z 1 K kolekom se oddajo ravnateljstvu zavoda, kjer se hoče vpisati. V prošnji je treba navesti vzrok: n. pr. da ni v mestu nobenega drugega ženskega učilišča ali pa, da so ženski zavodi prenapolnjeni. Ministrstvo navadno ugotovi prošnji; toda, ker se prošnja nikdar takoj ne reši, opozarjamo reflektante na to, da že sedaj takoj vložijo prošnje.

Shod slovanskega ženstva v Pragi. Povodom letošnjega vsesokolskega izleta v Pragi vršil se je obenem sestanek slovanskih žen, dosedaj prvi shod vseslovanskega ženstva. Navzočih je bilo kaki 500 žensk, med temi tudi 54 Slovenk, za naše razmere dosti lepo število. — Na »večeru slovanskih žen« je govorila gdč. F. Flaminčková o organizacijskem gibanju slovanskih žen. To predavanje je objavila sedma številka »Slovenske Gospodinje«; priporočamo jo našim narodnim ženam za čtivo. — Gotovo je velike važnosti, da se napredno slovansko ženstvo organizira ter priredi vsako leto skupen sestanek. Slovanke moramo dokazati, da ne zaostajamo za ženskami drugih naprednih narodov. Da pa to dosežemo, se moramo združiti, ostati moramo v zvezi potom korespondence, potom listov. Učimo se sorodnih nam jezikov, da bomo popolnoma razumele druga drugo.

El. pl. Purkynová.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

»**Slovenski posojilničar**«, spisal Ivan Lapajne v Krškem. Založil pisatelj. Cena 2 K. — Znani strokovnjak in velezaslužni slovenski posojilničar Ivan Lapajne je izdal svoj »Navod o snovanju in poslovanju slovenskih posojilnic« v drugi izdaji. Temeljito knjigo priporočamo vsem svojim čitateljem, ki delajo na polju slovenskega posojilništva.

Dve poučni brošuri. »Zadružna Zveza« v Celju je začela prav hvalevredno izdajati poljudno pisane brošure, ki naj bi izbudile zanimanje za narodno gospodarstvo v najširših ljudskih slojih. — V zadnjem času je izšla vrlo zanimava razprava zaslužnega Zvezinega ravnatelja Fr. Jošta: »Bistvo in ustroj Raiffeisenskih in Schultze-Delitzschevih posojilnic«. Potovalni učitelj »Zveze« Vladimir Pušenjak vzpodbuja k združnemu delovanju v brošuri: »Snujmo vinarske in sadjarske zadrage«. Brošurici vsem tovarišem najtopleje priporočamo; berite jih sami in razširjajte jih med ljudstvom; oboje ni težko, kajti »Zadružna Zveza« v Celju jih razpošilja brezplačno. — Z žalostjo moramo priznati, da je pri nas, ki nam vendar mora biti v boju za gospodarsko neodvisnost samopomoč prvo načelo, še vedno tako malo smisla za združno delovanje. Treba nam predvsem organiziranega, vsestranskega, nesebičnega združnega dela, zato pa seveda zopet treba izobraženih, požrtvovalnih in delavnih moči. Pozivljamo tovariše, ki se zanimajo za naše gospodarsko vprašanje, da posvetijo svoje moči združništvu.

Zabavna knjižica za slovensko mladino imenuje se zbirka, katere XIII. zvezek ravnokar razpošilja izdajatelj Anton Kosi, učitelj v Središču. Cena je nizka, 30 vin.

Zbrani spisi Antonina Pravoslava Veselega. Od vse kritike priporočeni »Sebrané spisy Veselého« so najmodernejša knjiga poslednje dobe. Kdor hoče poznati duh in življenje češkega naprednega gibanja v devetdesetih letih, katero je doseglo svoj višek v procesu s takozvano »Omladino«, komur je do tega, da spozna najmodernejšo mišljenje sodobnega narodnega in socialnega življenja češkega naroda, naj ne opusti nabaviti si to knjigo, kajti o njej se lahko reče, da je katekizem kulturnega in socialnega življenja. Knjiga obsega ostalino velike literarne vrednosti, eseje in članke: kulturne, narodno-gospodarske, politične, socialne i. dr., beletristiko, feljtone, aforizme itd. Cena 5 K. Potom našega uredništva 4 K.

Ogrski Slovenci. Hrvatski zgodovinar in politik dr. Rudolf Horvat je spisal »Povjest Medjumurja«. Ta zgodovina izhaja sedaj kot podlistek v varaždinskem listu »Naše Pravice« in izide v kratkem v posebni knjigi kot ponatis. Opozarjamo na to knjigo že danes.

Dijaški koledar za leto 1907/8. V najkrajšem času izide »Dijaški almanah za l. 1907/8«, na katerega že sedaj opozarjamo naše dijaštvo. Vsestransko bogata vsebina in pri tem nizka cena — eno krono, nam je porok, da bo dijaštvo rado po njem seglo. V koledarju bodo uvrščeni spominski dnevi, sledile bodo razne tabele in obširne informacije o vojaški dolžnosti. V oddelku »Šolstvo« bodo označene vse visoke šole, katere pohajajo Slovenci, informacije o vpisovanju in o študiju bodo zlasti pri univerzi in tehniki temeljite. V oddelku o našem dijaštvu bo na prvem mestu kratek zgodovinski pregled, nato pa slede informacije o narodno-radikalnih in o drugih slovenskih akademskih društvih, o ferijalnih organizacijah, o naši dijaški žurnalistiki in nazadnje o podporništvu slovenskega dijaštva. Člankovi del bo obsegal sledeče članke: »Narodno-radikalno gibanje«; »Znanost in verstvo, verstvo in šola«; »Dijak in podrobno delo«; »Alkohol in etika« ter »Aforizme o slovenskem dijaštvu«. Upamo, da smo z izdajo dijaškega koledarja ustregli davni želji našega dijaštva, ki je moralo doslej segati po tujih podobnih proizvodih.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Število ljudskih predavanj bi se lahko zelo povečalo, ako bi se vporabljal izdelana predavanja ekonomično. Na Slovenskem navadno predava vsak predavatelj v enem kraju o kaki stvari, potem pa svoje predavanje vrže v kot. Le redkokdaj slišimo, da se vrši eno predavanje v več krajih. To se mora izboljšati. Predavatelj naj ne predava napravljenega predavanja samo v enem, ampak v več krajih. Pri prvem predavanju bo izprevidel, kje je napravil kako napako in ako bo drugič govoril o istem predmetu, se s tem ne bo le njegovo ljudsko-izobraževalno delo podvojilo (akoravno ne bo imel dosti več dela kot pri enkratnem predavanju), ampak drugič bo predaval tudi mnogo boljše kot prvič. Posebno pri dijakih se lahko izvede omenjeni princip. Skoro vsak obišče o počitnicah kakega prijatelja, ki je precej daleč od njegovega rojstnega kraja. Kako lahko bi takrat o tvarini, o kateri je

poprej predaval doma, govoril v kraju, kjer prebiva njegov prijatelj! Na ta način bi se dala v mnogih krajih vpeljati sistematična predavanja, kar bi bilo zelo velikega pomena. Kajti eno samo predavanje — in naj si bo še tako dobro — ne povzdigne posebno izobrazbe poslušalcev, ampak je efemeran pojav. Stalne vspehe pa se dā doseči samo s sistematičnimi predavanji.

Ljudsko knjižnico v Studencih pri Mariboru ustanovijo letos mariborski dijaki za ondotne slovenske delavce in prebivalce, kakor so njih tovariši položili pred leti temelj sedaj lepo uspevajoči ljudski knjižnici v Mariboru. Otvori se jeseni.

Zborovanje „Zaveze avstr. jugoslov. učiteljskih društev“ v Radovljici vršilo se je 26. avgusta t. l. ob mnogoštevilni udeležbi slov. učiteljstva in slovanskih gostov-učiteljev. Naša eksekutiva je bila oficijelno zastopana po članu tov. iur. Rekarju, ki je v imenu narodno-radikalnega dijaštva pozdravil napredno slovensko učiteljstvo ter poudarjal potrebo složnega delovanja na polju ljudske prosvete. O velezanimivem zborovanju spregovorimo prihodnjič.

MANJŠINSKI VESTNIK.

»Akad. podružnica Ciril-Methodove družbe« v Gradcu je imela 29. junija t. l. svoj letni občni zbor. V pretečenem letu je imela 127 članov. Za l. 1907. ima že 88 članov. V načelstvo so voljeni: iur. Vilko Pfeifer (Tabor) predsednik; iur. Bogumil Hrašovec (Triglav) podpredsednik; iur. Gustav Munda (Tabor) tajnik; iur. Konrad Šmid (Triglav) blagajnik; iur. Slavko Lešnik (Tabor) namestnik. Društvo „Zarja“ ima v podružnici devet članov. Eno odborniško mesto pride še le približno na 20 članov. Gospodje so „zahtevali“ kar dva odbornika. Ker se njihovi želji niti deloma ni ugodilo, so pa šli! Hvala lepa, so vsaj pokazali, da se jim gre samo za odborniška mesta. — Dne 5. julija na god Cirila in Metoda je priredila podružnica Ciril-Methodov večer. Želeti bi bilo več obiska! Tov. iur. Miloš Stibler je imel govor, na kar so pevci — mešani in moški zbor — zapeli več pesmij. — Pričakujemo od podružnice v zimskem času kake prireditve.

Proti »Družbi sv. Cirila in Metoda« so začeli klerikalci sistematično gonjo. Iz vseh krajev nam prihajajo poročila, da odlagajo sešodno duhovniki svoje mandate v odborih podružnic „radi dogodkov v Boh. Bistrici“. Mnenja smo, da je treba največje pozornosti in delavnosti vseh za narodno stvar resnično vnetih krogov, ako hočemo, da rodi reformatorično delo, s katerim smo na glavni skupščini šele začeli, prepotrebnega sadu. Pozivljamo tovariše, da z vsemi močmi delujejo v posameznih podružnicah, ki naj baš letos pokažejo z vztrajnim in energičnim delovanjem, da umevajo in se vesele novega življenja v Družbi! Vsi na krov!

Statistiko srednješolskega in visokošolskega dijaštva prinese „Dijaški almanah“, ki izide sredi tega meseca.

Dne 7. in 8. septembra zboruje v Pazinu istrsko hrvatsko-slovensko dijaštvo. V složnem delovanju hrvatske in slovenske istrske mladine vidimo uprav posnemanja vredno realizacijo jugoslovanske vzajemnosti. Shodu želimo najlepših uspehov; žal da se vrši ravno iste dni, ko zboruje nar.-radikalno dijaštvo v Celju.

Na dunajski tehniki je nabit razglas, da se more v zimskem tečaju sprejeti le omejeno število slušateljev. V prvi vrsti se bode oziral senat na slušatelje, ki so doma iz Nižje Avstrije ali iz kronovin, v katerih ni tehnike. Opozarjamo na to dejstvo tovariše abiturijente, posebno one, ki so iz Štajerske doma, da ne bodo imeli nepotrebnih sitnosti.

Posećanje francoskih visokih šol. V zimskem semestru 1906/7 so štele francoske visoke šole 38.197 slušateljev, 35.638 možkih in 2559 ženskih, 33.399 Francozov in 2239 tujcev, 1364 Francozinj in 1195 tujih slušateljic. Od teh je študiralo pravo 15.551 (124 žensk), medicino 8297 (796 žensk), farmacijo 2290 (66 žensk), literaturo 5710 (1105 žensk), naravoslovne vede, filozofijo i. t. d. 6349 (468 žensk). Pariška univerza sama je štele 15.789 slušateljev: 7032 juristov, 3369 medicincev, 2413 slušateljev literature, 2022 naravoslovcev in 953 farmaceutov. Pariški univerzi slede: Lyon z 2783, Toulouse z 2675, Bordeaux z 2469, Nancy z 1841, Montpellier z 1752, Lille z 1560, Rennes z 1489, Aix-Marseille z 1269, Dijon z 966, Poitiers z 962, Grenoble z 896, Caen z 814, Besançon z 325 in Clermont z 121 slušateljji.

»Poročila organizacije svobodnomiselnega narodno naprednega dijaštva« se zvejo hektografirani lističi, ki izhajajo v nekem slov. gimnazijskem mestu kot organ nove srednješolske organizacije. Veseli nas, da so naši mladi tovariši „liberalci“ uvideli za slov. dijaštvo naravnost sramotni položaj popolnega mrtvila, v katerem se nahajajo „liberalne“ visokošolske organizacije in njihova „poročila“ so nam dokaz, da se je proti tem v mlajših in najmlajših vrstah pojavila reakcija. Vrli petošolci poskušajo reševati družbe starih hiš ... značilno znamenje novega časa.

Nikakor nočemo z ostro besedo ali zaničljivim posmehom govoriti o „svobodnomiselni organizaciji“, akoravno se kažejo naši mladi tovariši „liberalci“ jako nehvaležne napram naši struji. Pomisliti morajo, da je novi duh, ki je zavel v njihovih vrstah, izšel iz našega gibanja, da je veselje do dela, katero izražajo v svojih poročilih, posledica agilnega delovanja njihovih radikalnih tovarišev. Programi „organizacije svob. n. n. dij.“, ki ga imamo v rokah, nam to potrjuje. Kolikor je v njem jasnih stavkov, so vzeti iz narodno-radikalnega programa, katerega najprimitivnejše zahteve se v liberalnem programu ponavljajo. Mnogo točk tega programa nam je, žal, ostalo nejasnih; pripisujemo to mladostni površnosti naših mladih tovarišev in premalemu vpogledu v moderna vprašanja. Nismo pa tako strankarski, da bi si drznili staviti sodbo in zahtevo, kakor je zapisana v § 9. liberalnega programa: „Napram radikalizmu zavzemamo stališče, da je ta popolnoma odveč... Mi smo za delo, vsled tega upamo, da bodo radikalci vstopili v naše vrste ter se z nami bojevali zoper klerikalizem“. Glede prve trditve prepuščamo mladim tovarišem popolnoma prosto mnenje, glede druge zahteve pa jim svetujemo, naj delujejo z vso energijo svojih svežih sil na to, da se uresniči zahteva dela predvsem pri „njihovih“ akademskih društvih (program navaja kot taka „Triglav“, „Savo“, „Ilirijo“). Videli bodejo, da se ne da čez noč doseči, kar smo mi že davnej izvrševali.

V eni prihodnjih številčk našega lista hočemo se natančneje pobaviti z novo svobodnomiselno narodno-napredno organizacijo srednješolskega dijaštva, danes le povdarjamo, da smatramo za najlepši sad našega gibanja dejstvo,

da je narodni radikalizem vzbudil vse sloje naprednega dijaštva k novemu življenju. Tudi dijaški liberalizem, nad katerim smo že obupali, je dobil na skoraj že suhem deblu novih svežih korenin. Mogoče vendar — da ozeleni...

„Poročilo O. S. N. N. D.“ nam je prišlo slučajno v roke. To nas sili k prijateljskemu svetu: Ravno v onem mestu, kje se ta poročila izdajajo, cvete klerikalno denucijanstvo prav bujno. Naši mladi uredniški kolegi pa prav nepremišljeno izpisujejo polna imena in adrese. Naj bodejo previdni! Niti njim niti njihovim starišem ne privoščimo, da bi prišlo tako poročilo v roke profesorja C. ali K.

Sestanek katoliško narodnih abiturijentov se je vršil 10. avgusta t. l. v Ljutomeru. Bilo je slab obiskan, odlikoval se je po pretežni večini poslušalcem in referentom samim neusmiljivih klobasarijah o veri in vedi, moderni in verski vzgoji, brezdomovinstvu in klerikalizmu ter bil zabeljen z napadi in zabavljanjem na narodno-radikalno dijaštvo. Navzoči tov. somišljeniki so se lahko prepričali, kaj delajo klerikalni profesorji na srednjih šolah z našo mladino. Od 12. do 15. avgusta vršile so se nato za katoliško narodne abiturijente „duhovne vaje“ pri ljubljanskih jezuitih, od 15. do 18. avgusta pa jih je J. E. Krek vabil v nalašč za nje prirejenem „socialnem kurzu“, — upamo da ne po mariborskem vzorcu. Tako „pripravljene“ jih sprejmejo „Zarja“ in „Danica“ v nadaljnjo katoliško narodno izobrazbo. Sapiienti sat!

„Allgemeiner deutscher Schulverein“ v Berlinu je imel preteklo leto 181.247 mark dohodkov. Namen društva je podpirati nemštvo izven nemške države. Od teh dohodkov odpade za ponemčenje Čehov 48.739 mark, za ponemčenje Slovencev 28.802 mark.

Z ozirom na notico »Magnetje na mariborski gimnaziji« v tretji številki našega lista prejeli smo pojasnilo, katero lojalno priobčujemo, ker se nam zdi, da je naš poročevalec gledal v omenjeni notici ožigosane razmere vendar-le s preveč kritičnega stališča in pa ker je nekaj naših mariborskih prijateljev ironijo notice napačno razumelo. Pri tej priliki ponovno prosimo svoje dopisnike, naj nam s pretiravanjem razmer ne delajo nepravil. Mi ne maramo delati nikomur krivice — niti našim nasprotnikom, niti našim prijateljem! Pojasnilo se torej glasi:

„Ni res, da bi dijaki na mariborski gimnaziji osnovali kak tak podoben klub — izmišljen je torej program „kluba“. Ni res, da bi se sploh kdo nosil „gigerlsko“ in se tako nekolegijalno vedel napram drugim, kakor pravi dopisnik. Neresnica je, da bi več dijakov skupno in redno zahajalo v slaščičarno k „Amonu“. Zahajali so vedno le posamezni tovariši, ne pa cel „klub“. Laž je, da bi bil tem magnetom kak gospod profesor rekel: „Sie mögen sich etwas mehr bilden als einbilden“, kakor da bi jim očital neoliko. Res pa je, da je gospod profesor enemu izmed tovarišev to rekel v grščini in sicer glede na predmet, ne pa splošno, kakor to dopisnik o „magnetih“ trdi. Napad na „klub magnetov“ je torej izmišljen; ni lepo da se šolski dogodki raznašajo v javnost.

Marib. gimn.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Ti, ki so vposlali uredništvu svoje pesniške proizvode, naznanjamo, da smo jih izročili našemu kritiku. V kolikor so porabni, priobčimo jih v prihodnji srednješolski prilogi. Prosimo pa še za več! — Tov. I. I. G. Tvoj odgovor klerikalnemu listu je preoseben. Ne morem ga priobčiti. Sploh je bil napad presplošen, da bi se nanj reagiralo. Članek pa porabim prihodnjic. — Gosp. I. K. v T. Ne; kdor ne zna razločevati med stališčem akademičnega društva in rebus političis in med slučajnim od potrebe diktiranim delovanjem društvenega člana — temu ni pomoči! — Gosp. Iv. B., stud. Vaši želji smo, kakor vidite, ustregli, ker ne maramo nikomur delati krivice. Na nas pa se ne smete jeziti, ako smo bili napačno poučeni! — Tov. dopisnikom »Vestnika« prav lepa hvala za mnogobrojno vestno in točno vpošiljanje. Pa še za drugokrat prosim!

A. K.